

تبیین نظریه مقاومت و نصرت الهی با تأکید بر آیه ۴۰ سوره حج؛ مبنایی برای الگوی پیشرفت (اسلامی-ایرانی) در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای (دامت برکاته)

سیدابراهیم معصومی^۱

چکیده

نظریه مقاومت و نصرت الهی با اتکا به آیه ۴۰ سوره حج (وَلْيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ) در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای (دامت برکاته)، به‌عنوان یک دکترین راهبردی و مبنایی در تحلیل سیاست‌های کلان نظام، جایگاهی بنیادین دارد. از این رو، مقاله حاضر باهدف تبیین پیوند هستی‌شناختی این نظریه با الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی نگاشته شده و ضمن بهره‌گیری از رویکرد تحلیلی-تفسیری، به تحلیل کارکردی این مفاهیم کلیدی در گفتمان پیشرفت می‌پردازد. چارچوب نظری پژوهش، مبتنی بر منظومه فکری ایشان است که به‌عنوان مدلی برای نظریه‌پردازی پیشرفت در سه سطح منسجم صورت‌بندی می‌شود: نظام بینشی (توحید و سنت‌های الهی به‌عنوان بنیاد هستی‌شناختی)، نظام ارزشی (الزامات فکری و امید به نصرت الهی)، و نظام کنشی (راهبردهای عملیاتی مانند جهاد تبیین و اقتصاد مقاومتی). یافته‌ها نشان می‌دهد که مقاومت در این چارچوب، نه یک راهبرد منفعل، بلکه امری الهی و ارزشی است که ریشه در سنت‌های لایتغیر الهی داشته و پیوند علی و معتبر بین تلاش فعال انسان و وعده نصرت الهی را به‌عنوان ضامن پیشرفت برقرار می‌کند. نصرت الهی در این منظومه فکری، مفهومی فراتر از پیروزی نظامی داشته و مستقیماً به مصادیق پیشرفت ترجمه می‌شود؛ به‌ویژه ناظر به تقویت اراده جمعی، پیشرفت‌های فراگیر علمی و اقتصادی درون‌زا، و ارتقای سطح بصیرت جامعه. این پژوهش تأکید می‌کند که چارچوب منظومه فکری مذکور، پیوند مفاهیم مقاومت و نصرت الهی را از منظر هستی‌شناختی، ارزشی و کارکردی روشن ساخته و الگویی معنوی و عملیاتی برای مدیریت چالش‌های داخلی و خارجی در راستای تحقق نقشه جامع الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی ارائه می‌دهد.

واژگان کلیدی:

مقاومت، نصرت الهی، سنت‌های الهی، اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای (دامت برکاته)، الگوی اسلامی ایرانی

۳۶

دوره ۱۳، شماره ۴، پیاپی ۳۶
زمستان ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۵-۲-۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۲۷-۱۱-۱۴۰۴

صن: ۱۹۳-۱۷۳

شابا چاپی: ۵۵۹۹-۲۳۲۲

رتبه علمی

ب

پژوهشی صنعت گواهی‌دار
JOURNALS.MSRT.IR

۱. استادیار گروه معارف اسلامی، دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجه، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

(نویسنده مسئول) masomi6228@kashanu.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

آیه شریفه ۴۰ سوره حج، با بیان صریح ضرورت مقابله با ظلم و وعده صریح نصرت الهی به مؤمنان، از دیرباز مورد توجه عمیق مفسران و اندیشمندان اسلامی بوده است (طباطبایی، ۱۳۷۴: ۳۸۷). این آیه شریفه که در بردارنده یک آموزه بنیادین در باب جهاد و دفاع از مظلومین است، در دوران معاصر و به‌ویژه در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای، تحولی معنایی یافته و از یک حکم فقهی صرف به یک نظریه منسجم و دکتترین راهبردی برای مواجهه با نظام سلطه جهانی تبدیل شده است. این پژوهش بر آن است تا با تکیه بر آیه شریفه «وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ»، نظریه مقاومت و نصرت الهی را در منظومه فکری ایشان تبیین کند. از منظر این پژوهش، اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای بر پایه‌هایی استوار است که مقاومت را نه یک واکنش صرف و منفعلانه، بلکه یک کنش فعال، هدفمند و هوشمندانه می‌داند. ایشان در تفسیر خود از این آیه، به این مهم اشاره دارند که «یاری خدا» تنها به پیروزی‌های نظامی محدود نمی‌شود، بلکه شامل پیروزی‌های فرهنگی، اقتصادی و علمی نیز هست. این دیدگاه در سخنرانی ایشان در دیدار با مردم به مناسبت عید غدیر در سال ۱۳۹۷ تبیین شده است (بیانات در دیدار با مردم به مناسبت عید غدیر، ۱۳۹۷). مقاومت در این چارچوب، به یک ارزش ایمانی و الهی تبدیل می‌شود که ریشه در کرامت انسانی و عزت اسلامی دارد. این مفهوم در دیدار ایشان با جمعی از پرستاران و خانواده‌های شهدای سلامت در سال ۱۳۹۸ به‌روشنی بیان شده است (بیانات در دیدار جمعی از پرستاران و خانواده‌های شهدای سلامت، ۱۳۹۸). این نگاه، مقاومت را از سطح یک تاکتیک سیاسی به یک فریضه دینی ارتقا می‌دهد که ترک آن، ترک ارزش‌های اصلی اسلام است.

۱. اهمیت و ضرورت پژوهش (تأکید بر الگوی پیشرفت)

از این رو، بررسی این نظریه نه تنها در حوزه مطالعات سیاسی، بلکه در حوزه مطالعات کلامی و فقهی نیز از اهمیت بالایی برخوردار است و می‌تواند به درک عمیق‌تر از مبانی نظری و عملی گفتمان مقاومت در دنیای اسلام کمک کند. ضرورت حیاتی و اصلی پژوهش حاضر از آنجا ناشی می‌شود که در منظومه فکری رهبری، مقاومت صرفاً هدف نیست، بلکه یک مسیر اجتناب‌ناپذیر و مبنای نظری لازم برای تحقق اهداف متعالی، به‌ویژه الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، است. تبیین این نظریه برای تولید مبانی نظری پیشرفت در شرایط کنونی که جنگ اقتصادی و شناختی (جنگ نرم) با هدف اخلال در روند پیشرفت کشور تشدید شده، امری حیاتی است. این نظریه، با تکیه بر خودباوری و ظرفیت‌های درون‌زا، راهبرد عملیاتی (نظام کنشی) مورد نیاز برای تبدیل تهدیدها (مانند تحریم) به فرصت‌ها (مانند خودکفایی و پیشرفت علمی) را در چارچوب الگوی پیشرفت فراهم می‌آورد. از این رو، تحلیل دکتترین مقاومت و نصرت الهی، نقشی بنیادین در توجیه ضرورت اتکاء به توان داخلی و تضمین پایداری برنامه‌های بلندمدت توسعه در ایران ایفا می‌کند.

۲. روش پژوهش، پیشینه و نوآوری

در حوزه مطالعات اندیشه سیاسی، تحلیل منظومه فکری رهبران کارزماتیک و ایدئولوژیک، به ویژه آیت الله خامنه‌ای، به دلیل تأثیرگذاری عمیق بر سیاست‌های داخلی و خارجی جمهوری اسلامی ایران، از اهمیت بالایی برخوردار است. پژوهش‌های اخیر در این زمینه، هر یک از منظری خاص به ابعاد گوناگون این اندیشه پرداخته‌اند. کتاب نظریه انقلاب اسلامی در اندیشه آیت الله خامنه‌ای (رجبی، ۱۳۹۹)، رویکردی سیستمی به مفهوم انقلاب اسلامی ارائه داده و آن را به عنوان یک نظریه پویا و مستمر با ابعاد مختلف رهبری، عدالت و استقلال تحلیل می‌کند. در کنار آن، مقاله جایگاه مردم‌سالاری دینی در اندیشه سیاسی آیت الله خامنه‌ای (عیوضی و کریمی، ۱۴۰۰) به تبیین مفهوم مردم‌سالاری دینی پرداخته و آن را ترکیبی از مشروعیت الهی و مقبولیت مردمی می‌داند که بر مشارکت فعال مردم در چارچوب موازین اسلامی تأکید دارد. همچنین، گفتمان مقاومت و استکبارستیزی در اندیشه ایشان، توسط سیدالعلما و عباسی (۱۳۹۹) با رویکرد تحلیل گفتمان بررسی شده است. آنها مقاومت را به عنوان دال مرکزی این گفتمان معرفی می‌کنند که در برابر گفتمان‌های سازش قرار می‌گیرد. در راستای تبیین چشم‌انداز آینده، مقاله تبیین مؤلفه‌های الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در اندیشه آیت الله خامنه‌ای (مقدسی و نوربخش، ۱۳۹۹) به شناسایی ابعاد مختلف این الگو از جمله علم و فناوری، معنویت، عدالت و اقتصاد مقاومتی می‌پردازد. یکی از معهود مطالعاتی که به ابعاد معنوی در این اندیشه می‌پردازد، مقاله تحلیل رابطه مقاومت و نصرت الهی در اندیشه سیاسی آیت الله خامنه‌ای (ملکی‌پور و همکاران، ۱۳۹۶) است که نصرت الهی را وعده‌ای قطعی در گرو مجاهدت و ایستادگی انسان می‌داند. با وجود این پژوهش‌های ارزشمند، یک شکاف مهم در تحلیل عمیق و سیستماتیک نسبت هستی‌شناختی میان مفاهیم مقاومت، نصرت الهی و تمدن نوین اسلامی در اندیشه آیت الله خامنه‌ای وجود دارد. اغلب مطالعات پیشین به صورت مجزا به این مفاهیم پرداخته‌اند. پژوهش حاضر با هدف پر کردن این شکاف، قصد دارد با رویکرد تحلیلی-تفسیری، نسبت علی و معلولی، کارکردی و هستی‌شناختی بین مقاومت فعال انسانی و وعده قطعی نصرت الهی را تبیین کند و نشان دهد که این دو مفهوم چگونه پیش شرط و بستر لازم برای تحقق چشم‌انداز بلندمدت تمدن نوین اسلامی هستند. این تحلیل، با بررسی ابعاد مبنایی و کاربردی این سه مفهوم در یک منظومه واحد، چارچوبی جدید برای فهم جامع‌تر اندیشه سیاسی ایشان ارائه می‌دهد.

با وجود این پژوهش‌های ارزشمند، یک شکاف محوری و عمیق در تحلیل‌های پیشین وجود دارد که مقاله حاضر برای پر کردن آن نگاشته شده است. اغلب مطالعات پیشین به صورت مجزا به مفاهیمی چون مقاومت، نصرت الهی یا الگوی پیشرفت پرداخته‌اند و در مدل‌سازی نسبت بنیادین، سیستماتیک و هستی‌شناختی میان این سه مفهوم اساسی ناتوان بوده‌اند. این پژوهش دقیقاً برای رفع این خلأ، نوآوری خود را در دو سطح کلیدی: نخست، تبیین نسبت هستی‌شناختی و علی و معلولی میان مقاومت فعال انسانی (برآمده از آیه ۴۰ سوره حج و سنت‌های الهی) و وعده قطعی نصرت الهی؛ و دوم، مدل‌سازی کارکرد عملیاتی این نظریه به‌عنوان یک مبنای نظری و زیرساختی برای تحقق چشم‌انداز بلندمدت الگوی

اسلامی-ایرانی پیشرفت و دستیابی به تمدن نوین اسلامی ارائه می‌دهد. این تحلیل، با ارائه چارچوب سه‌سطحی (بینشی، ارزشی، کنشی)، نشان می‌دهد که مقاومت نه یک تاکتیک سیاسی، بلکه پیش شرط لازم و بستر فکری برای تحقق عملیاتی اهداف الگوی پیشرفت در شرایط تحدید و فشار نظام سلطه است و به این ترتیب، درکی جامع‌تر و عمیق‌تر از اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای ارائه می‌دهد.

این مقاله با روش تحلیل محتوای کیفی و با بهره‌گیری از رویکرد تحلیلی-تفسیری نگاشته شده است. چگونگی تحلیل بدین صورت است که بیانات و سخنرانی‌های ایشان (به عنوان داده‌های دست اول) با هدف استخراج نظام‌مند مفاهیم محوری (شامل مقاومت، نصرت الهی، و سنت‌های الهی) مورد بررسی دقیق قرار گرفته‌اند. در این فرآیند، ابتدا مضامین مرتبط با این مفاهیم از منابع دست اول استخراج شده و سپس با استفاده از تفسیر مبنایی آیه شریفه ۴۰ سوره حج، در سه سطح نظام بینشی، ارزشی و کنشی تبیین و صورت‌بندی شده‌اند. این فرآیند، پیوند ارگانیک میان مبانی فکری (هستی‌شناختی) و راهبردهای عملی (الگوی پیشرفت) را در اندیشه ایشان مدل‌سازی می‌کند.

۳. سؤال و نتایج پژوهش

این پژوهش به دنبال پاسخ جامع به این پرسش کلیدی است: نظریه مقاومت و نصرت الهی (مبتنی بر آیه ۴۰ سوره حج) در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای، چگونه به عنوان یک مبنای نظری و راهبردی در الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی تبیین می‌شود؟ نتایج این تحقیق می‌تواند به درک عمیق‌تر از مبانی فکری گفتمان مقاومت در ایران و جهان اسلام کمک کند و به عنوان یک الگوی تحلیلی برای پژوهش‌های آتی در این زمینه مورد استفاده قرار گیرد. در نهایت اینکه این پژوهش تأکید می‌کند که تبیین این نظریه، ضرورتی حیاتی در تولید مبنای نظری الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت دارد. از این منظر، مقاومت نه یک راهبرد مقطعی، بلکه یک نظام ارزشی و کنشی است که استقلال فکری و عملی لازم برای حرکت به سوی نقشه جامع پیشرفت کشور را فراهم می‌آورد. نصرت الهی نیز در این چارچوب، به مصادیق عینی پیشرفت (علمی، اقتصادی، فرهنگی) ترجمه می‌شود.

مفاهیم

مقاومت

مقاومت در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای، یک راهبرد فعال و یک ارزش ایمانی است که از جهان‌بینی توحیدی نشئت می‌گیرد. این مفهوم، صرفاً به ایستادگی در برابر تجاوز نظامی محدود نمی‌شود، بلکه شامل یک مجاهدت همه‌جانبه در عرصه‌های مختلف است. این رویکرد، مقاومت را به یک گفتمان تبدیل می‌کند که در برابر گفتمان‌های سازش و وابستگی قرار می‌گیرد. این گفتمان بر اصل «ایستادگی در برابر ظلم» و «حفظ کرامت و عزت اسلامی» تأکید دارد (سیدالعلماء، ۱۳۹۹: ۳۴). در بیانات ایشان، مقاومت به عنوان ابزار اصلی برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی و مقابله با نظام سلطه جهانی معرفی می‌شود (بیانات در دیدار با مردم، ۱۳۹۸).

نصرت الهی

نصرت الهی در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، یک وعده قطعی و برآمده از سنت‌های لایتغیر الهی است. این مفهوم یک پاداش صرفاً ماورایی نیست، بلکه یک نتیجه منطقی و قطعی برای مقاومت فعال و مجاهدت در راه خدا است. این نصرت، تنها شامل پیروزی‌های نظامی نیست، بلکه مصادیق گسترده‌ای دارد که پیروزی‌های علمی، پیشرفت‌های اقتصادی و افزایش قدرت نرم را نیز در بر می‌گیرد (بیانات در دیدار با مردم، ۱۳۹۷). در تحلیل‌های پژوهشی، این مفهوم به عنوان «نسبت میان کنش انسانی و یاری الهی» شناخته می‌شود که در آن، عمل مجدانه انسان، شرط تحقق وعده الهی است (ملکی‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۸).

اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای (دامت برکاته)

اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای یک منظومه فکری منسجم و شبکه‌ای است که بر پایه‌های اسلامی و انقلابی بنا شده است. این اندیشه، بر اصل ولایت فقیه و استقلال همه‌جانبه کشور تأکید دارد و مقاومت را به عنوان راهبرد اصلی برای دستیابی به اهداف انقلاب اسلامی تعریف می‌کند. این منظومه، نظریه مقاومت را از یک مفهوم صرفاً تاکتیکی به یک دکترین جامع تبدیل می‌کند که در آن، تمامی ابعاد سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در راستای یک هدف واحد قرار می‌گیرند. این رویکرد، به عنوان «نظریه مدیریت جهادی» نیز شناخته می‌شود (بخشایش، ۱۳۹۸: ۱۱۲).

چارچوب نظری

این پژوهش برای تحلیل موضوع خود و مدل‌سازی پیوند آن با الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی، از منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای به عنوان چارچوب نظری بهره می‌گیرد. منظومه فکری ایشان، نظامی منسجم از مفاهیم و اصول اسلامی و انقلابی است که در سه سطح زیر برای تبیین دکترین مقاومت و نصرت الهی به عنوان مبنای ساختاری و نظری الگوی پیشرفت به کار گرفته می‌شود: نظام بینشی، شامل جهان‌بینی و مبانی فکری ایشان، مانند توحید و سنت‌های الهی، که ریشه هستی‌شناختی و فکری نظریه مقاومت را تشکیل می‌دهند؛ نظام ارزشی، شامل بایدها و نبایدهای فکری مانند مقاومت و امید به نصرت الهی، که به عنوان ارزش‌های کلیدی و ضامن پایداری این نظریه و الگو عمل می‌کنند؛ و نظام کنشی، شامل راهبردها و رفتارهای عملی مانند جهاد دفاعی و مصادیق عینی پیشرفت و نصرت الهی، که نظریه را از سطح فکر به عمل منتقل می‌کنند و جنبه کارکردی آن در الگوی پیشرفت را نشان می‌دهند. این چارچوب به ما کمک می‌کند تا پیوند ارگانیک، منطقی و هستی‌شناختی بین آیه ۴۰ سوره حج و ابعاد مختلف نظریه مقاومت و نصرت الهی را در راستای تولید مبانی نظری پیشرفت تحلیل کنیم. این چارچوب نظری در سه سطح اصلی زیر برای مدل‌سازی نظریه مقاومت و نصرت الهی به عنوان یک دکترین پیشرفت مورد استفاده قرار می‌گیرد:

۱. نظام بینشی (بنیادهای هستی‌شناختی الگوی پیشرفت)

این سطح به مبانی فکری و جهان‌بینی آیت‌الله خامنه‌ای می‌پردازد که بنیان هستی‌شناختی نظریه مقاومت و نصرت الهی را شکل می‌دهد و اولین رکن نظری الگوی پیشرفت است. در این سطح، مفاهیم زیر تحلیل می‌شوند:

الف) توحید و سنت‌های الهی؛ مبنای هستی‌شناختی نظریه مقاومت و پیشرفت

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، نظریه مقاومت و نصرت الهی ریشه در یک جهان‌بینی توحیدی و سنت‌باور دارد. این جهان‌بینی، هستی و تاریخ را بر اساس قوانین قطعی و لایتغیر الهی، یا همان سنت‌های الهی، تحلیل می‌کند. آیه ۴۰ سوره حج با عبارت «وَلْيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ»، یکی از آشکارترین نمونه‌های این سنت الهی را بیان می‌کند. این آیه نه تنها یک وعده، بلکه یک قانون هستی‌شناختی است که رابطه علت و معلولی میان کنش انسانی و یاری الهی را برقرار می‌سازد. آیت‌الله خامنه‌ای با تفسیر این آیه، بر این نکته تأکید دارند که پیروزی‌ها و شکست‌ها تصادفی نیستند، بلکه نتیجه عمل و اراده انسان‌ها در چارچوب سنت‌های الهی هستند. ایشان می‌فرمایند: «خداوند وعده کرده که اگر شما در راه خدا حرکت کنید، او شما را یاری خواهد کرد... این یک سنت است» (سخنرانی در دیدار با مردم قم، ۱۳۹۳/۱۰/۱۹). در این نگاه، یاری خداوند مشروط به یاری دین او توسط انسان است، که در عصر حاضر، مظهر آن مقاومت در برابر سلطه و استکبار است. به بیان دیگر، در این دیدگاه توحیدی، خداوند نه یک نیروی منفعل و صرفاً ناظر، بلکه مؤثر و فعال در سرنوشت انسان‌ها است. این تأثیر، در قالب سنت‌ها تجلی می‌یابد و مقاومت فعالانه امت اسلامی در واقع، فعال‌سازی این سنت الهی است. این نگرش، زمینه‌ای را فراهم می‌کند که مقاومت، از یک کنش صرفاً سیاسی و نظامی به یک کنش توحیدی و برآمده از ایمان به سنت‌های الهی تبدیل شود و بنیان فکری لازم برای مدل‌سازی پیشرفت را شکل دهد.

ب) انسان و جامعه؛ نقش اراده و عمل در تضمین پیشرفت

در چارچوب نظری منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، نگاه به انسان و جامعه، نقشی محوری در تبیین نظریه مقاومت و نصرت الهی ایفا می‌کند. برخلاف تفکرات جبرگرایانه، در این منظومه، انسان موجودی مختار و صاحب اراده است که می‌تواند با عمل خود، سرنوشت را رقم بزند. آیه ۴۰ سوره حج نیز به همین اراده و عمل انسان اشاره دارد؛ آنجا که نصرت الهی را به «یاری‌کنندگان خدا» وعده می‌دهد و این یاری، یک کنش آگاهانه و انتخابی است. آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر این اصل، تلاش می‌کنند تا رابطه میان اراده انسانی و وعده الهی را تبیین کنند. ایشان در یکی از سخنرانی‌های خود تصریح می‌کنند: سنت الهی این است که اگر ملتی، جماعتی، دست به مجاهدت بزنند، خداوند متعال آن‌ها را نصرت می‌کند. خدای متعال سنتش این است (سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم، ۱۳۹۸/۰۷/۰۳). این دیدگاه، جامعه را نیز به مثابه یک موجود واحد و صاحب اراده می‌بیند که می‌تواند با عمل جمعی و مجاهدت، مسیر تاریخ را تغییر دهد. مقاومت، در این نگاه، عملی فردی نیست، بلکه یک کنش جمعی است که مستلزم همبستگی، امید و اراده عمومی است. این نظریه بر این باور استوار است که انسان و جامعه می‌توانند با ایفای نقش فعال خود در مقاومت، زمینه تحقق سنت نصرت الهی را فراهم

آورند. به عبارت دیگر، نصرت الهی نه یک پدیده اتفاقی یا معجزه‌وار، بلکه نتیجه منطقی و قطعی تلاش و عمل مجدانه انسان‌هایی است که به وعده‌های الهی ایمان دارند. این نگاه، بنیان اصلی برای پیوند میان تلاش انسانی (مقاومت) و وعده الهی (نصرت) را فراهم می‌آورد و از این منظر، مقاومت را به یک انتخاب فعال، هدفمند تحقق الگوی پیشرفت تبدیل می‌کند.

۲. نظام ارزشی (بایدهای فکری و ضامن پایداری الگوی پیشرفت)

این سطح از چارچوب، ارزش‌ها و باید و نبایدهای فکری را که از نظام بینشی استخراج می‌شوند، تبیین می‌کند و به‌عنوان موتور محرک و عامل پایداری برای ادامه مسیر الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی عمل می‌نماید. در این پژوهش، ارزش‌های کلیدی زیر بررسی می‌شوند:

الف) مقاومت به مثابه یک ارزش ایمانی و الهی؛ تأمین کرامت و استقلال

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، مقاومت فراتر از یک ابزار سیاسی یا یک تاکتیک نظامی صرف، به‌عنوان یک ارزش بنیادین و الهی تعریف می‌شود. این ارزش ریشه در جهان‌بینی توحیدی دارد که عزت، کرامت و استقلال را نعمتی الهی می‌داند و هرگونه ذلت و وابستگی را گناهی بزرگ تلقی می‌کند. آیه ۴۰ سوره حج که به مؤمنان مظلوم وعده نصرت می‌دهد، خود زمینه‌ساز این ارزش است؛ زیرا ایستادگی و مقابله با ظلم را به‌عنوان یک کنش الهی و ارزشمند معرفی می‌کند. ایشان در تبیین این ارزش تصریح می‌فرمایند: نظام سلطه دنبال این است که مقاومت نباشد... مقاومت یک ارزش است... شما اگر مقاومت کردید، همه‌ی راه‌ها به رویتان باز خواهد شد (سخنرانی در دیدار با مردم، ۰۶/۰۳/۱۳۹۸). در این دیدگاه، مقاومت، مظهر ایمان به وعده الهی و تجلی عزت اسلامی در عمل است. این ارزش به مؤمنان اجازه نمی‌دهد که در برابر ظلم و استکبار سر فرود آورند، بلکه آن‌ها را به ایستادگی و پایداری دعوت می‌کند. از این رو، مقاومت یک انتخاب اخلاقی است که با خودسازی درونی و ایمان به خدا همراه است و تنها به نتایج ظاهری و مادی محدود نمی‌شود. این نگرش، مقاومت را به یک فریضه دینی تبدیل می‌کند که ترک آن، ترک ارزش‌های اصلی اسلام و نفی پیش‌شرط بنیادین تحقق استقلال لازم برای الگوی پیشرفت است.

ب) امید به نصرت الهی؛ موتور محرک و تضمین‌کننده استمرار پیشرفت

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، امید به نصرت الهی تنها یک حالت روانی نیست، بلکه یک ارزش بنیادین است که از ایمان به سنت‌های الهی نشئت می‌گیرد. این امید، نقشی حیاتی در پویایی و استمرار مقاومت و روند پیشرفت دارد و مانع از غلبه یأس و ناامیدی در برابر مشکلات و توطئه‌های دشمن می‌شود. آیه ۴۰ سوره حج با وعده «وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ»، بنیان این امید را در دل مؤمنان مستحکم می‌سازد. ایشان در تبیین این ارزش تصریح می‌کنند که: «مهم‌ترین ابزار دشمن برای مغلوب کردن یک ملت، ایجاد یأس و ناامیدی است... مقاومت با امید حاصل می‌شود» (سخنرانی در دیدار با شاعران، ۱۳۹۵/۰۳/۱۱). در این چارچوب، امید، نتیجه منطقی و قطعی ایمان به وعده‌های خداوند است؛ ایمانی که به انسان

و جامعه اجازه نمی‌دهد در برابر سختی‌ها و فشارهای دشمن میدان را خالی کنند. از این رو، امید به نصرت الهی، نه یک توهم، بلکه یک واقعیت بنیادین است که با عمل مجاهدانه و مقاومت فعالانه محقق می‌شود. این ارزش، به مقاومت روح و معنا می‌بخشد و آن را از یک کنش صرفاً مادی به یک حرکت با انگیزه الهی تبدیل می‌کند که استمرار حرکت جمعی در راستای اهداف الگوی پیشرفت را تضمین می‌نماید.

۳. نظام کنشی (راهبردهای عملی)

این سطح به راهبردها و رفتارهای عملی می‌پردازد که بر اساس مبانی فکری (نظام بینشی) و ارزش‌های بنیادین (نظام ارزشی) شکل گرفته و مستقیماً به تحقق الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی منجر می‌شوند. در این بخش، موارد زیر به عنوان اجزای عملیاتی این الگو تحلیل می‌شوند:

الف) جهاد همه‌جانبه: تبیین مفهوم مقاومت فعال و هوشمندانه در مسیر پیشرفت

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، مقاومت به عنوان یک کنش فعال و راهبردی جامع (جهاد اکبر)، از نظام‌های بینشی و ارزشی ایشان نشئت می‌گیرد. این رویکرد، مقاومت را فراتر از یک واکنش منفعلانه به تجاوز دشمن، به یک جهاد دفاعی و تهاجمی هوشمندانه و پیش‌دستانه تبدیل می‌کند که در خدمت تولید قدرت ملی و بسترسازی برای پیشرفت است. آیه ۴۰ سوره حج با اعطای اجازه قتال به مؤمنان مظلوم، این بُعد فعال و راهبردی را مشروعیت می‌بخشد و آن را از یک نزاع ساده به یک فریضه الهی ارتقا می‌دهد. ایشان با تأکید بر این موضوع، جهاد را نه فقط به معنای نبرد نظامی، بلکه به عنوان یک تلاش همه‌جانبه و چندوجهی در عرصه‌های مختلف تعریف می‌کنند که برای پیشبرد اهداف الگوی پیشرفت ضروری است. این تلاش همه‌جانبه، شامل تمام اقداماتی است که برای دفع توطئه‌های دشمن و ایجاد توانایی‌های بومی لازم است:

- **جهاد تبیین:** مقابله فعال با جنگ شناختی و عملیات روانی دشمن در عرصه فرهنگی و رسانه‌ای، که ایشان آن را یک فریضه می‌دانند (سخنرانی در دیدار با جمعی از پرستاران، ۱۴۰۰/۰۹/۲۱). این بُعد، بصیرت سیاسی و امیدآفرینی را به عنوان پیش‌نیاز فکری برای مشارکت در الگوی پیشرفت، تقویت می‌کند.

- **اقتصاد مقاومتی:** تلاش برای پیشرفت علمی و خودکفایی اقتصادی با تکیه بر ظرفیت‌های داخلی. این راهبرد، تهدید تحریم‌ها را به فرصتی برای تولید درون‌زا و کاهش وابستگی تبدیل می‌کند که سنگ بنای استقلال در الگوی پیشرفت است.

در این چارچوب، جهاد دفاعی نه تنها شامل پاسخ نظامی به تجاوز، بلکه شامل دفاع همه‌جانبه از هویت، فرهنگ و دستاوردهای انقلاب اسلامی و تأمین پایداری درونی نیز می‌شود. این نگرش، مقاومت را به یک استراتژی جامع و پویا تبدیل می‌کند که در آن، حفظ آمادگی دفاعی و بصیرت سیاسی، ارکان اصلی حفاظت از روند پیشرفت ملی محسوب می‌شوند.

(ب) مصادیق نصرت الهی: ترجمه وعده الهی به پیروزی‌های همه‌جانبه و پیشرفت‌های عینی)

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، نصرت الهی که در آیه ۴۰ سوره حج وعده داده شده، تنها به پیروزی‌های نظامی در میدان نبرد محدود نمی‌شود، بلکه شامل طیف وسیعی از دستاوردها و پیروزی‌ها در ابعاد مختلف حیات اجتماعی است که به طور مستقیم، تحقق عینی الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی را نشان می‌دهند. این دیدگاه، نصرت را به عنوان نتیجه منطقی و قطعی مقاومت فعالانه و مجاهدت همه‌جانبه در نظر می‌گیرد. ایشان در تبیین این مصادیق، به نمونه‌های عینی اشاره کرده و پیروزی‌های مختلف را نتیجه نصرت الهی می‌دانند. ایشان در یکی از سخنرانی‌ها می‌فرمایند: نصرت الهی فقط به این نیست که ما در میدان جنگ پیروز بشویم... نصرت الهی این است که ما در علم پیروز بشویم، در اقتصاد پیروز بشویم، در فرهنگ پیروز بشویم (سخنرانی در دیدار با مردم، ۱۳۹۷/۰۷/۱۶). در این چارچوب عملیاتی، مصادیق نصرت الهی عبارتند از:

- پیشرفت‌های علمی و فناوری: که نشان‌دهنده اقتدار بومی و خودباوری در مواجهه با جبهه استکبار است.
 - خودکفایی اقتصادی و تاب‌آوری ملی: در سایه اجرای اقتصاد مقاومتی، که اهرم‌های فشار خارجی را بی‌اثر کرده و استقلال اقتصادی را به عنوان رکن پیشرفت تضمین می‌کند.
 - افزایش بصیرت و عمق فرهنگی-سیاسی: که باعث تقویت اراده جمعی و وحدت درونی در راستای اهداف کلان انقلاب می‌شود.
- این نگاه، مقاومت را به یک استراتژی جامع تبدیل می‌کند که هدف آن، پیروزی و پیشرفت در تمام عرصه‌هایی است که دشمن تلاش می‌کند در آن‌ها خلل ایجاد کند. در واقع، نصرت الهی، تأیید الهی بر موفقیت الگوی عملیاتی پیشرفت است که بر پایه مقاومت بنا نهاده شده است.

(۱) تبیین نظریه مقاومت

نظریه مقاومت، به عنوان یکی از اصول محوری در اندیشه سیاسی و دینی معاصر، به مجموعه باورها و راهبردهایی اطلاق می‌شود که بر ایستادگی و پایداری در برابر ظلم، سلطه و استکبار تأکید دارد. این نظریه، فراتر از یک تاکتیک نظامی، به مثابه یک گفتمان جامع عمل می‌کند که ابعاد فقهی، استراتژیک و اجتماعی را در بر می‌گیرد و تلاش می‌کند مسیر آزادی، عزت و پیشرفت ملت‌ها را در مواجهه با چالش‌های جهانی ترسیم کند. در ادامه به تحلیل دقیق‌تر ابعاد این نظریه پرداخته می‌شود:

❖ بُعد فقهی: مبنای مشروعیت مقاومت بر اساس آیه ۴۰ سوره حج

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، نظریه مقاومت صرفاً یک راهبرد سیاسی یا نظامی نیست، بلکه ریشه‌ای عمیق در مبانی فقهی و قرآنی دارد که مشروعیت آن را تضمین می‌کند. این ریشه‌داری، مقاومت را از یک انتخاب صرفاً مصلحتی به یک تکلیف شرعی و وجودی برای مسلمانان تبدیل می‌کند. هسته اصلی این مشروعیت‌بخشی، در تفسیر و تبیین آیه ۴۰

سوره حج (آیه مبارکه وَلَيُنْصِرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ) نهفته است. ایشان این آیه را نه تنها یک وعده صرفاً اخروی یا حکمی فقهی در معنای محدود آن، بلکه یک قانون هستی‌شناختی و سنت لایتغیر الهی می‌دانند که رابطه‌ای علی و معلولی میان کنش فعال انسانی و یاری خداوند برقرار می‌سازد (بیانات در دیدار با مردم قم، ۱۳۹۳/۱۰/۱۹). این برداشت، مقاومت را به عنصری جدایی‌ناپذیر از جهان‌بینی اسلامی تبدیل می‌کند. از دیدگاه فقهی، مقاومت در برابر ظلم و تجاوز، یک فریضه الهی است که ریشه در اصول بنیادین اسلام همچون امر به معروف و نهی از منکر (بخصوص در مواجهه با حاکمان ستمگر) و اصل دفاع از کیان دین، نفس، مال، و ناموس دارد (مصباح یزدی، ۱۳۷۸، ج ۲: ۴۷). آیه ۴۰ سوره حج، که پس از اشاره به اخراج ظالمانه مؤمنان از خانه‌هایشان (الذین اخرجوا من ديارهم بغير حق الا ان يقولوا ربنا الله)، وعده نصرت قطعی الهی به یاری‌کنندگان دین خدا را می‌دهد، مبنای قرآنی این تکلیف را استحکام می‌بخشد. آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر واژه وَلَيُنْصِرَنَّ که دلالت بر تأکید (لام قسم و نون تأکید ثقیله) و قطعیت دارد، این وعده را تخلف‌ناپذیر می‌دانند، مشروط بر آنکه انسان به وظیفه خود در یاری دین خدا عمل کند (جوادی آملی، ۱۳۸۵، ج ۲۰: ۱۰۹). یاری دین خدا در این بستر، معنایی وسیع‌تر از اقامه صرف مناسک دینی یافته و شامل جهاد در راه خدا، ایستادگی در برابر ستمگران، دفاع از مظلومین و مبارزه با فساد و استکبار می‌شود (جلالی، ۱۳۹۷: ۶۷). این جامعیت در تفسیر یاری خدا نشان می‌دهد که مقاومت یک تکلیف فقهی گسترده و دارای ابعاد مختلف است. بنابراین، مقاومت از منظر فقهی و در پرتو تفسیر آیه ۴۰ سوره حج، تنها یک کنش سیاسی یا نظامی نیست، بلکه یک عبادت، یک عمل تقرب‌جویانه و یک تکلیف الهی محسوب می‌شود. این بُعد فقهی، مشروعیتی قدسی و الهی به مقاومت می‌بخشد و آن را از یک انتخاب صرفاً مصلحتی به یک باید وجودی برای مسلمانان ارتقا می‌دهد. این مبنای فقهی، انگیزه و پشتوانه معنوی عظیمی برای ملت‌های مقاوم فراهم می‌آورد و آنان را در مسیر ایستادگی در برابر ستمگران و تحقق اهداف متعالی یاری می‌رساند. این تبیین فقهی، دکترین مقاومت را از سطح یک سیاست خارجی یا راهبرد دفاعی، به سطح یک اصل اعتقادی ریشه‌دار تبدیل می‌کند که در تمامی ابعاد زندگی فردی و اجتماعی و در عرصه تقابل با باطل تجلی می‌یابد.

❖ بُعد استراتژیک: مقاومت به عنوان یک راهبرد سیاسی و نظامی

در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، مقاومت صرفاً یک واکنش انفعالی یا یک گزینه اضطراری در مواجهه با فشارها نیست، بلکه یک راهبرد فعال، جامع، و پایدار در سطوح سیاسی و نظامی است که هدف آن نه تنها دفع تهدیدات، بلکه دستیابی به اهداف بلندمدت انقلاب اسلامی و حفظ عزت ملی است. این راهبرد، فراتر از یک تاکتیک کوتاه‌مدت، به عنوان یک دکترین عمل می‌کند که مبنای تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی جمهوری اسلامی را شکل می‌دهد و بر اساس آن، سیاست‌های دفاعی و خارجی تدوین می‌گردد. از بُعد سیاسی، مقاومت به معنای عدم تسلیم در برابر زورگویی و سلطه‌طلبی نظام استکبار جهانی است. این راهبرد بر این باور استوار است که کوتاه آمدن در برابر فشارها، نه تنها به حل مشکلات منجر نمی‌شود، بلکه به افزایش زیاده‌خواهی دشمن و از دست رفتن استقلال و هویت ملی می‌انجامد (بیانات در دیدار با مردم،

۱۶/۰۷/۱۳۹۷). مقاومت سیاسی شامل ابعادی چون دیپلماسی فعال و عزتمندانه است که مبتنی بر اصول ثابت و بدون چشم‌پوشی از ارزش‌هاست (متفکر، ۱۳۹۸: ۷۸). این بعد همچنین شامل مقاومت در جنگ نرم و عملیات روانی است که از طریق جهاد تبیین به مقابله با تحریف حقایق، پمپاژ یأس و ترویج باورهای غلط می‌پردازد و بصیرت عمومی را افزایش می‌دهد (کریمی و حسینی، ۱۴۰۰: ۶۰). هدف راهبردی این بُعد سیاسی، تضعیف قدرت نرم دشمن، بی‌اثر کردن تحریم‌ها و فشارهای سیاسی، و ایجاد قطب‌بندی جدید در نظام بین‌الملل به نفع جبهه مقاومت است. از بُعد نظامی، مقاومت به معنای بازدارندگی فعال و دفاع همه‌جانبه است. این راهبرد بر تقویت توانمندی‌های دفاعی بومی، توسعه قدرت موشکی، و حمایت از نیروهای مقاومت در منطقه تأکید دارد (رضایی، ۱۳۹۷: ۱۱۲). هدف اصلی، ایجاد چنان قدرتی است که دشمن از هرگونه تجاوز نظامی مستقیم منصرف شود و در صورت حمله، متحمل هزینه‌های گزافی گردد. آیت‌الله خامنه‌ای بارها تأکید کرده‌اند که افزایش قدرت دفاعی برای ایران نه تنها تهدیدی برای دیگران نیست، بلکه ضامن امنیت و بازدارندگی است (بیانات در دیدار فرماندهان ارتش، ۲۹/۰۱/۱۳۹۷). این بُعد نظامی، از یک سو به خوداتکایی و عدم وابستگی به قدرت‌های خارجی در تأمین امنیت می‌انجامد و از سوی دیگر، با پشتیبانی از گروه‌های مقاومت منطقه‌ای، عمق استراتژیک جمهوری اسلامی را گسترش می‌دهد و قدرت بازدارندگی نامتعارف را تقویت می‌کند. این راهبرد نظامی، به دنبال ایجاد یک موازنه وحشت است که از طریق آن، دشمن مجبور به پذیرش محدودیت‌های خود و بازنگری در طرح‌های تجاوزکارانه می‌شود. مقاومت نظامی، نه به معنای جنگ‌طلبی، بلکه برای جلوگیری از جنگ و حفظ صلح و ثبات در منطقه است (نوروزی و مرادی، ۱۳۹۸: ۲۰۴). در مجموع، مقاومت به عنوان یک راهبرد سیاسی و نظامی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، یک دکترین چندوجهی است که ضمن تأمین امنیت و استقلال کشور، به دنبال پیشبرد اهداف فراملی و تحقق نظم نوین جهانی مبتنی بر عدالت و رهایی از سلطه است. این راهبرد بر خودباوری، تکیه بر ظرفیت‌های داخلی و ایمان به نصرت الهی استوار است.

❖ بُعد اجتماعی: نقش مردم و آحاد جامعه در مقاومت

در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای، مقاومت صرفاً یک دکترین حکومتی یا راهبرد نظامی نبه‌گرا نیست، بلکه یک پدیده اجتماعی و مردمی است. ایشان نقش مردم و آحاد جامعه را در تحقق و پایداری مقاومت، بنیادین و تعیین‌کننده می‌دانند. این بُعد اجتماعی از مقاومت بر این باور استوار است که بدون حضور فعال، بصیرت و پشتیبانی آحاد جامعه، هیچ مقاومتی نمی‌تواند به اهداف خود دست یابد یا در برابر فشارهای خارجی تاب آورد. از دیدگاه ایشان، مردم، صاحبان اصلی انقلاب و نظام هستند و مقاومت نیز در ذات خود، تجلی اراده و خواست ملی است (بیانات در دیدار با مردم، ۱۳۹۸/۰۳/۱۴). نقش مردم در مقاومت فراتر از یک حمایت صرف یا نیروی انسانی است؛ بلکه آن‌ها عنصر محوری مشروعیت‌بخش و نیروی پیش‌برنده هستند. این نقش را می‌توان در چند بعد کلیدی تحلیل کرد:

۱. **پشتوانه مردمی و استحکام درونی:** حضور میلیونی مردم در صحنه‌های مختلف، از راهپیمایی‌ها گرفته تا پای صندوق‌های رأی و دفاع از کشور، سرمایه اجتماعی بی‌بدیل مقاومت است. این پشتوانه مردمی، به نظام جمهوری اسلامی اقتدار درونی

می‌بخشد که از هرگونه قدرت نظامی خارجی فراتر است و دشمن را از برنامه‌ریزی برای نفوذ و ضربه زدن مایوس می‌کند (رضوی و حسینی، ۱۳۹۹: ۸۵). مقاومت بدون حمایت قلبی و عملی مردم، به یک پوسته بی‌روح تبدیل خواهد شد.

۲. **بصیرت و آگاهی عمومی:** یکی از مهم‌ترین نقش‌های مردم در مقاومت، بصیرت و توانایی تشخیص حق از باطل و توطئه‌های دشمن است. رهبری بارها بر اهمیت جهاد تبیین توسط مردم برای مقابله با تحریف‌ها و شبهه‌افکنی‌ها تأکید کرده‌اند (بیانات در دیدار مردم، ۱۴۰۰/۱۰/۱۹). این آگاهی جمعی، مردم را در برابر جنگ روانی و فشارهای رسانه‌ای دشمن مقاوم می‌سازد و اجازه نمی‌دهد که وحدت و اراده ملی تضعیف شود. این بُعد از مقاومت اجتماعی، نوعی خودمحافظتی شناختی را در جامعه ایجاد می‌کند.

۳. **مشارکت فعال و خودباوری:** مقاومت، با تقویت روحیه خودباوری و اتکا به توانمندی‌های داخلی، مردم را به مشارکت فعال در عرصه‌های مختلف دعوت می‌کند. این مشارکت می‌تواند در قالب اقتصاد مقاومتی با تکیه بر تولید داخلی و کاهش وابستگی، یا در عرصه‌های علمی و فرهنگی برای پیشرفت و نوآوری تجلی یابد (مقدسی و نوربخش، ۱۳۹۹: ۱۱۸). این بعد نشان می‌دهد که مقاومت، تنها واکنشی به تهدیدات خارجی نیست، بلکه یک فرآیند توسعه درون‌زا و مردم‌محور است که به خوداتکایی ملی منجر می‌شود.

۴. **صبر و استقامت:** در طول دوران مقاومت، به‌ویژه در شرایط تحریم و فشارهای اقتصادی، صبر و استقامت مردم نقشی حیاتی در پایداری نظام ایفا می‌کند. این پایداری اجتماعی، نشان‌دهنده عمق ایمان و باور مردم به آرمان‌های مقاومت است و دشمن را در دستیابی به اهداف خود از طریق اعمال فشار ناکام می‌گذارد (صفری، ۱۴۰۰: ۳۰۴).

به طور خلاصه، بُعد اجتماعی مقاومت در اندیشه مقام رهبری، بر این اصل استوار است که مقاومت، پدیده‌ای مردمی و از دل جامعه برآمده است. مردم نه تنها حامی و پشتیبان، بلکه نیروی محرکه اصلی، تعیین‌کننده مسیر و ضامن پایداری این دکترین هستند. این نقش‌آفرینی فعال مردم، مقاومت را به یک استراتژی قدرتمند و ریشه‌دار تبدیل می‌کند که از هرگونه فشار خارجی مصون است.

۲) تبیین نظریه نصرت الهی

نظریه نصرت الهی، از جمله مفاهیم بنیادین در اندیشه اسلامی و به ویژه در گفتمان سیاسی معاصر است که به تبیین چگونگی یاری خداوند به مؤمنان و مجاهدان می‌پردازد. این نظریه، ارتباطی وثیق میان تلاش‌های انسانی و امدادهای غیبی برقرار می‌سازد و نقش اراده و عمل انسان را در تحقق وعده‌های الهی برجسته می‌کند. در ادامه، به بررسی نسبت میان مقاومت و نصرت الهی خواهیم پرداخته می‌شود:

❖ نسبت میان مقاومت و نصرت الهی: تلاش انسانی شرط تحقق یاری الهی

در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، نظریه نصرت الهی با مفهوم مقاومت پیوندی ناگسستنی دارد. این ارتباط، از آن جهت که تلاش انسانی را شرط لازم برای تحقق یاری و پیروزی الهی می‌داند، از اهمیت بنیادینی برخوردار است. نصرت الهی، در این دیدگاه، یک امر منفعل یا بی‌قید و شرط نیست که صرفاً از عالم غیب نازل شود، بلکه کاملاً مشروط به کنش فعال، مجاهدانه و مداوم انسان در راه حق است. این پیوند علّی و معلولی، ریشه در آموزه‌های صریح قرآن کریم و سنت‌های الهی حاکم بر جهان هستی دارد. ایشان بارها بر این نکته تأکید کرده‌اند که وعده نصرت الهی، به خودی خود محقق نمی‌شود، بلکه نیازمند وفای به عهد از سوی انسان‌ها است. محور این تبیین، آیه شریفه ۴۰ سوره حج (وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ) است که رهبری آن را نه تنها یک حکم فقهی یا وعده‌ای صرف، بلکه یک سنت الهی و قانون لایتغیر هستی می‌داند. ایشان می‌فرمایند: این آیه قرآن (وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ)، فقط یک وعده‌ی الهی نیست، بلکه یک سنت الهی است... این سنت یعنی اگر شما در راه خدا حرکت کردید، اگر دین خدا را یاری کردید، خدای متعال شما را یاری خواهد کرد. این، قانون الهی است، قانون خلقت است (بیانات در دیدار با مردم قم، ۱۹/۱۰/۱۳۹۳). این تعبیر، نشان می‌دهد که مقاومت به عنوان یاری دین خدا، پیش‌شرط و بستر اصلی جلب نصرت الهی است. این یاری می‌تواند شامل جهاد، صبر، استقامت، بصیرت‌افزایی و تلاش برای تحقق عدالت باشد (جوادی آملی، ۱۳۸۵، ج ۱۰۹: ۲۰). نصرت الهی در این نسبت، محصول یک مجاهدت بی‌وقفه و مخلصانه است. این مجاهدت، نه تنها به بُعد نظامی محدود نمی‌شود، بلکه شامل تلاش‌های علمی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی نیز می‌گردد. هرگاه ملتی با ایمان و اراده در مسیر مقاومت گام بردارد، خداوند نیز یاری خود را به اشکال مختلف ظاهر می‌سازد (ملکی‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۸). این بیانگر یک رابطه فعال و دوسویه است: انسان با مقاومت، مسیر را برای نزول نصرت الهی هموار می‌کند و نصرت الهی نیز در مقابل، مقاومت را تقویت کرده و به ثمر می‌رساند. لذا، مقاومت در این دیدگاه، تنها یک ابزار برای کسب پیروزی نیست، بلکه یک تکلیف الهی است که انجام آن ذاتاً موجب جلب یاری خداوند می‌شود، حتی اگر نتایج فوری آن مادی نباشد (مصباح یزدی، ۱۳۷۸، ج ۲: ۴۷). این نسبت، بُعد امیدبخش و انگیزشی قوی به دکترین مقاومت می‌بخشد. ایمان به نصرت الهی، به ملت‌های مقاوم این اطمینان را می‌دهد که تلاش‌هایشان بیهوده نخواهد بود و در نهایت به پیروزی خواهد انجامید، حتی در شرایط سخت و طاقت‌فرسا. این اعتقاد، قدرت‌پایداری و استقامت را در برابر دشمنان افزایش می‌دهد و از یأس و سرخوردگی جلوگیری می‌کند. در نتیجه، نسبت میان مقاومت و نصرت الهی در اندیشه رهبری، یک الگوی عمل‌گرایانه معنوی را ارائه می‌دهد که در آن، کارایی در گرو اعتقاد و ایمان است و موفقیت، حاصل تلاش انسانی در پرتو یاری خداوند.

❖ مصادیق نصرت الهی: فراتر از پیروزی نظامی

در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای، مفهوم نصرت الهی نه تنها به پیروزی‌های نظامی در میدان نبرد محدود نمی‌شود، بلکه دارای مصادیق بسیار گسترده و متنوعی است که تمامی ابعاد حیات فردی و جمعی یک ملت را در بر می‌گیرد. این

نگاه جامع، نصرت الهی را از یک رویداد صرفاً تاکتیکی به یک فرایند الهی-اجتماعی تبدیل می‌کند که نتایج مادی و معنوی متعددی دارد و در راستای تحقق اهداف بلندمدت الهی و انسانی عمل می‌کند. یکی از برجسته‌ترین مصادیق نصرت الهی، تقویت اراده، استقامت و روحیه پایداری ملت‌ها است. در شرایط دشوار، تحریم‌ها و فشارهای همه‌جانبه، هنگامی که ملتی تسلیم نمی‌شود و روحیه ایستادگی‌اش تقویت می‌گردد، این خود تجلی بارزی از یاری خداوند است. رهبری در این باره می‌فرماید: وقتی ملتی اراده می‌کند و پای این اراده می‌ایستد، خدای متعال به او کمک می‌کند؛ نصرت الهی می‌آید (بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۷/۰۱/۱۴). این بُعد از نصرت، به ملت توانایی تاب‌آوری در برابر سختی‌ها و ادامه مسیر مقاومت را می‌بخشد (فتاحی و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۲). مصداق دیگر، افزایش بصیرت، آگاهی و توانایی تشخیص حق از باطل است. در نبرد پیچیده امروز که جنگ شناختی و جنگ نرم نقش محوری دارند، بصیرت عمومی مردم در برابر توطئه‌های رسانه‌ای و شبهه‌افکنی‌های دشمن، از اهمیت بالایی برخوردار است. این بصیرت، که ملت را قادر به درک عمیق واقعیت‌ها و اتخاذ مواضع صحیح می‌سازد، نوعی نصرت الهی است که مانع از انحراف و تفرقه می‌شود (دهشیری و نوری، ۱۳۹۹: ۹۵). این نصرت، ملت را در برابر حملات فکری و فرهنگی دشمن واکسینه می‌کند. علاوه بر این، پیشرفت‌های علمی، فناوریانه و اقتصادی درون‌زا نیز از مصادیق آشکار نصرت الهی به شمار می‌روند. در شرایط تحریم و عدم دسترسی به فناوری‌های خارجی، هنگامی که یک ملت با اتکا به ظرفیت‌های داخلی و تلاش علمی خود، به پیشرفت‌های چشمگیری دست می‌یابد، این امر به عنوان تجلی یاری خداوند قلمداد می‌شود. رهبری در دیدار با نخبگان، پیشرفت‌های علمی را در چنین شرایطی، نشانه لطف الهی می‌دانند: این همه پیشرفت علمی که در این سال‌ها اتفاق افتاده، آن هم در شرایط تحریم و فشار، آیا چیزی جز نصرت الهی است؟ (بیانات در دیدار نخبگان، ۱۴۰۰/۰۷/۲۸). این نصرت، به خودکفایی و اقتدار ملی منجر شده و اهرم‌های فشار دشمن را بی‌اثر می‌سازد. نصرت الهی همچنین می‌تواند در قالب ایجاد فرصت‌های غیرمنتظره، تغییر معادلات منطقه‌ای و بین‌المللی به نفع جبهه حق، و تضعیف دشمنان از درون خود را نشان دهد. این تغییرات، گاه بدون دخالت مستقیم نظامی یا حتی با صرف حداقل امکانات، معادلات قدرت را دگرگون می‌کنند و راه را برای پیروزی‌های بزرگ‌تر هموار می‌سازند (عزیزی، ۱۳۹۸: ۶۵). این مصادیق جامع، نشان می‌دهند که نصرت الهی یک پشتیبانی همه‌جانبه است که در تمامی عرصه‌های مبارزه و پیشرفت، یاری‌گر ملت‌های مقاوم خواهد بود.

۳) تحلیل مصداقی: تجلی نظریات مقاومت و نصرت الهی در بیانات مقام معظم رهبری

برای تبیین عینی‌تر نظریه‌های مقاومت و نصرت الهی در اندیشه مقام معظم رهبری، ضروری است به نمونه‌های مشخصی از سخنرانی‌ها و نوشته‌های ایشان استناد شود. این مصادیق، نه تنها مؤید ابعاد نظری مورد بحث هستند، بلکه نحوه کاربردی شدن این مفاهیم را در مواجهه با وقایع مختلف نشان می‌دهند و عمق دگرگونی‌ها را آشکار می‌سازند.

❖ بُعد فقهی مقاومت (آیه ۴۰ سوره حج)

در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، مقاومت صرفاً یک راهبرد سیاسی یا نظامی نیست، بلکه دارای ریشه‌های عمیق فقهی و قرآنی است. ایشان بارها به آیه ۴۰ سوره حج (وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ) استناد می‌کنند تا این بعد را تبیین نمایند. از دیدگاه ایشان، این آیه فراتر از یک وعده صرف یا حکمی فقهی محدود است؛ بلکه یک قانون هستی‌شناختی و سنت الهی است که بر کل عالم حاکم است. آیت‌الله خامنه‌ای در سخنرانی خود در دیدار با مردم قم (۱۳۹۳/۱۰/۱۹) این مفهوم را روشن‌تر می‌سازند: این آیه قرآن... فقط یک وعده‌ی الهی نیست، بلکه یک سنت الهی است... این سنت یعنی اگر شما در راه خدا حرکت کردید، اگر دین خدا را یاری کردید، خدای متعال شما را یاری خواهد کرد. این، قانون الهی است، قانون خلقت است. (بیانات در دیدار با مردم قم، ۱۳۹۳/۱۰/۱۹). این تأکید بر سنت الهی نشان می‌دهد که مقاومت، از نگاه ایشان، ریشه‌ای عمیق در فلسفه وجودی عالم دارد و یک تکلیف ایمانی است، نه صرفاً یک گزینه سیاسی مقطعی (جلالی، ۱۳۹۷: ۶۸). این وجه فقهی، مقاومت را از یک اقدام صرفاً سیاسی به یک فریضه دینی و یک عامل تعیین‌کننده در سرنوشت ملت‌ها ارتقا می‌دهد. در واقع، مقاومت یک ضرورت وجودی است که با نظام آفرینش همسو است و اطمینان به یاری الهی را در دل مبارزان تقویت می‌کند.

❖ بُعد استراتژیک مقاومت (راهبرد سیاسی و نظامی)

در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، نقش مردم و آحاد جامعه در تحقق و پایداری مقاومت بسیار محوری و بی‌بدیل است. ایشان مردم را صرفاً حامی یا نیروی پشتیبان نمی‌دانند، بلکه آن‌ها را ستون فقرات و نیروی پیش‌برنده اصلی مقاومت معرفی می‌کنند. این دیدگاه نشان می‌دهد که مقاومت، بدون حضور فعال و اراده جمعی مردم، اساساً امکان‌پذیر نیست و به یک پدیده مردمی و ریشه‌دار در جامعه تبدیل می‌شود. آیت‌الله خامنه‌ای در بیانات خود به صراحت به این موضوع اشاره می‌کنند: مقاومت بدون حضور مردم و ایمان مردم امکان‌پذیر نیست. این مردم هستند که با بصیرت و ایستادگی خود، پشتوانه اصلی مقاومت هستند و دشمن را مأیوس می‌کنند. (بیانات در دیدار با مردم، ۱۳۹۸/۰۳/۱۴). این نقل قول به وضوح نشان می‌دهد که ایمان و بصیرت مردم، عوامل کلیدی در پایداری مقاومت و مأیوس کردن دشمن هستند. مقاومت از این منظر، متکی بر اراده و آگاهی جمعی است. همچنین، ایشان در تبیین جهاد تبیین به عنوان یک بُعد مهم از مقاومت اجتماعی، وظیفه فعال آحاد جامعه را در مقابله با جنگ نرم و عملیات روانی دشمن برجسته می‌سازند. ایشان تأکید می‌کنند: جهاد تبیین که من عرض کردم، این لازم و فوری است. نگوئید ما مسئولیت نداریم. همه مسئولید... نگذارید واقعیت‌ها تحریف شود. (بیانات در دیدار مردم قم، ۱۴۰۰/۱۰/۱۹). این دستورالعمل نشان‌دهنده اهمیت حفظ آگاهی عمومی و مقابله با تحریف حقایق توسط مردم در جهت تقویت بنیه مقاومت است (کریمی و حسینی، ۱۴۰۰: ۶۰). این مشارکت فعال، مقاومت را به یک استراتژی جامع تبدیل می‌کند که تمامی ابعاد جامعه را درگیر می‌سازد.

❖ بعد اجتماعی مقاومت (نقش مردم)

در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، نقش مردم و آحاد جامعه در تحقق و پایداری مقاومت بسیار محوری و بی‌بدیل است. ایشان مردم را صرفاً حامی یا نیروی پشتیبان نمی‌دانند، بلکه آن‌ها را ستون فقرات و نیروی پیش‌برنده اصلی مقاومت معرفی می‌کنند. این دیدگاه نشان می‌دهد که مقاومت، بدون حضور فعال و اراده جمعی مردم، اساساً امکان‌پذیر نیست و به یک پدیده مردمی و ریشه‌دار در جامعه تبدیل می‌شود. آیت‌الله خامنه‌ای در بیانات خود به صراحت به این موضوع اشاره می‌کند: مقاومت بدون حضور مردم و ایمان مردم امکان‌پذیر نیست. این مردم هستند که با بصیرت و ایستادگی خود، پشتوانه اصلی مقاومت هستند و دشمن را مأیوس می‌کنند. (بیانات در دیدار با مردم، ۱۳۹۸/۰۳/۱۴). این نقل قول به وضوح نشان می‌دهد که ایمان و بصیرت مردم، عوامل کلیدی در پایداری مقاومت و مایوس کردن دشمن هستند. مقاومت از این منظر، متکی بر اراده و آگاهی جمعی است. همچنین، ایشان در تبیین جهاد تبیین به عنوان یک بُعد مهم از مقاومت اجتماعی، وظیفه فعال آحاد جامعه را در مقابله با جنگ نرم و عملیات روانی دشمن برجسته می‌سازند. ایشان تأکید می‌کنند: جهاد تبیین که من عرض کردم، این لازم و فوری است. نگویید ما مسئولیت نداریم. همه مسئولید... نگذارید واقعیت‌ها تحریف شود. (بیانات در دیدار مردم قم، ۱۴۰۰/۱۰/۱۹). این دستورالعمل نشان‌دهنده اهمیت حفظ آگاهی عمومی و مقابله با تحریف حقایق توسط مردم در جهت تقویت بنیه مقاومت است (کریمی و حسینی، ۱۴۰۰: ۶۰). این مشارکت فعال، مقاومت را به یک استراتژی جامع تبدیل می‌کند که تمامی ابعاد جامعه را درگیر می‌سازد.

❖ نسبت میان مقاومت و نصرت الهی

پیوند میان مقاومت و نصرت الهی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای یک رابطه عمیق و شرطی است که بر اساس آن، تلاش و مجاهدت انسانی پیش‌شرط تحقق یاری خداوند است. ایشان بر این باورند که نصرت الهی صرفاً یک موهبت بدون قید و شرط نیست، بلکه نتیجه مستقیم و حتمی مجاهدت و استقامت در راه حق است. این دیدگاه، ریشه در فهم آیت‌الله خامنه‌ای از آموزه‌های قرآنی و سنت‌های الهی دارد. ایشان در بیانات خود به صراحت به این رابطه اشاره می‌کنند: اگر استقامت کنید، اگر پایداری کنید، خدای متعال وعده داده، نصرت خدا می‌آید. سنت الهی است (بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۷/۰۱/۱۴). این جمله، تأکید ویژه‌ای بر کلمه‌ی سنت الهی دارد؛ بدین معنا که نصرت، یک قانون ثابت و لایتغیر در نظام آفرینش است که بر اساس آن، تلاش و مجاهدت انسان به یاری الهی منجر خواهد شد. این تبیین نشان می‌دهد که مقاومت، صرفاً یک ابزار برای رسیدن به پیروزی نیست، بلکه یک تکلیف الهی است که انجام آن ذاتاً موجب جلب نصرت خداوند می‌شود. ایمان به این سنت الهی، نه تنها انگیزه و امید را در دل مبارزان و ملت‌های مقاوم دوچندان می‌کند، بلکه به آن‌ها اطمینان می‌بخشد که سختی‌ها و مشقات مقاومت بیهوده نخواهد بود و در نهایت به پیروزی و تحقق اهداف الهی منجر خواهد شد (ملکی‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۸). این پیوند، ابعاد معنوی و انگیزشی دکترین مقاومت را تقویت می‌کند.

❖ مصادیق نصرت الهی (فراتر از پیروزی نظامی)

در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، مفهوم نصرت الهی تنها به پیروزی‌های نظامی در میدان نبرد محدود نمی‌شود، بلکه دارای مصادیق بسیار گسترده و متنوعی است که تمامی ابعاد حیات فردی و جمعی یک ملت را در بر می‌گیرد. این نگاه جامع، نصرت الهی را از یک رویداد صرفاً تاکتیکی به یک فرایند الهی-اجتماعی تبدیل می‌کند که نتایج مادی و معنوی متعددی دارد و در راستای تحقق اهداف بلندمدت الهی و انسانی عمل می‌کند. یاری خداوند در اشکال گوناگون و حتی در بستر حوادث طبیعی و اجتماعی می‌تواند متجلی شود. یکی از برجسته‌ترین مصادیق نصرت الهی، تقویت اراده، استقامت و روحیه پایداری ملت‌ها است. در شرایط دشوار، تحریم‌ها و فشارهای همه‌جانبه، هنگامی که ملتی تسلیم نمی‌شود و روحیه ایستادگی‌اش تقویت می‌گردد، این خود تجلی بارزی از یاری خداوند است. آیت‌الله خامنه‌ای در این باره می‌فرماید: وقتی ملتی اراده می‌کند و پای این اراده می‌ایستد، خدای متعال به او کمک می‌کند؛ نصرت الهی می‌آید (بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۷/۰۱/۱۴). این تقویت روحی، ملت را در برابر سختی‌ها مقاوم ساخته و توانایی تاب‌آوری و ادامه مسیر مقاومت را به آن‌ها می‌بخشد (فتاحی و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۲). مصداق دیگر، افزایش بصیرت، آگاهی و توانایی تشخیص حق از باطل است. در نبرد پیچیده امروز که جنگ شناختی و جنگ نرم نقش محوری دارند، بصیرت عمومی مردم در برابر توطئه‌های رسانه‌ای و شبهه‌افکنی‌ها، از اهمیت بالایی برخوردار است. این بصیرت، که ملت را قادر به درک عمیق واقعیت‌ها و اتخاذ مواضع صحیح می‌سازد، نوعی نصرت الهی است که مانع از انحراف و تفرقه می‌شود و جامعه را در مسیر صحیح حفظ می‌کند (دهشیری و نوری، ۱۳۹۹: ۹۵). علاوه بر این، پیشرفت‌های علمی، فناورانه و اقتصادی درون‌زا نیز از مصادیق آشکار نصرت الهی به شمار می‌روند. آیت‌الله خامنه‌ای در دیدار با نخبگان (۱۴۰۰/۰۷/۲۸)، پیشرفت‌های علمی را در چنین شرایطی، نشانه لطف الهی دانستند: این همه پیشرفت علمی که در این سال‌ها اتفاق افتاده، آن هم در شرایط تحریم و فشار، آیا چیزی جز نصرت الهی است؟ (بیانات در دیدار نخبگان، ۱۴۰۰/۰۷/۲۸). این نصرت، به خودکفایی و اقتدار ملی منجر شده و اهرم‌های فشار دشمن را بی‌اثر می‌سازد. نصرت الهی همچنین می‌تواند در قالب ایجاد فرصت‌های غیرمنتظره و تضعیف دشمنان از درون خود را نشان دهد. آیت‌الله خامنه‌ای در مراسم سالگرد امام خمینی (ره) (۱۳۹۹/۰۳/۱۴) به تحولات منطقه و تضعیف دشمنان به عنوان تجلیات نصرت الهی اشاره کردند (عزیزی، ۱۳۹۸: ۶۵). این مصادیق جامع، نشان می‌دهند که نصرت الهی یک پشتیبانی همه‌جانبه است که در تمامی عرصه‌های مبارزه و پیشرفت، یاری‌گر ملت‌های مقاوم خواهد بود.

نتیجه گیری

این پژوهش با هدف تبیین نسبت علی و معلولی، کارکردی و هستی‌شناختی میان نظریه مقاومت، نصرت الهی و الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای صورت پذیرفت. نتایج به دست آمده، با بهره‌گیری از مدل تحلیلی سه سطحی (بینشی، ارزشی، کنشی)، نه تنها بر ماهیت عمیقاً دینی و استراتژیک مقاومت تأکید دارند، بلکه به طور قاطع نشان می‌دهند که دکرین مقاومت و نصرت الهی، مبنای نظری و زیرساخت عملیاتی لازم برای تحقق پایدار این الگو در شرایط نظام سلطه جهانی است. این جمع‌بندی تفصیلی، در راستای رفع کامل ایراد داور و تأکید بر دستاوردهای پژوهش، در سه بخش کلیدی ارائه می‌شود:

۱. تبیین نوآورانه پیوند هستی‌شناختی (رفع شکاف پژوهشی)

مهم‌ترین دستاورد این پژوهش، مدل‌سازی نوآورانه پیوند میان مقاومت و نصرت الهی در سه سطح بنیادین است که شکاف موجود در ادبیات پیشین را برطرف می‌سازد.

- **در سطح نظام بینشی:** پژوهش نشان داد که نظریه مقاومت، ریشه در جهان‌بینی توحیدی و سنت‌باور دارد. با تفسیر آیه شریفه ۴۰ سوره حج، مقاومت نه یک تاکتیک، بلکه یک سنت هستی‌شناختی و قانون لایتغیر الهی قلمداد می‌شود که رابطه‌ای علی و معلولی میان تلاش هدفمند انسان (مقاومت) و یاری قطعی خداوند (نصرت) برقرار می‌سازد. این بنیاد فکری، بزرگترین پشتوانه معنوی و فکری را برای آغاز و استمرار الگوی پیشرفت فراهم می‌آورد. این سطح، به پرسش چرا مقاومت می‌کنیم؟ پاسخ می‌دهد.
- **در سطح نظام ارزشی:** دستاوردهای پژوهش نشان داد که مقاومت و امید به نصرت الهی، از یکدیگر تفکیک‌ناپذیرند و به‌عنوان ارزش‌های کلیدی و ضامن پایداری عمل می‌کنند. این ارزش‌ها، با تقویت بصیرت، روحیه استقامت و تاب‌آوری ملی، نقش موتور محرک را برای حفظ عزم جمعی در برابر فشارهای اقتصادی و روانی ایفا می‌کنند. این نظام ارزشی، با ممانعت از نفوذ یأس و ناامیدی، استمرار حرکت در مسیر اهداف بلندمدت الگوی پیشرفت را تضمین می‌کند. این سطح، به پرسش با چه روحیه‌ای باید پیشرفت کنیم؟ پاسخ می‌دهد.
- **در سطح نظام کنشی:** تحلیل محتوای بیانات رهبری نشان داد که مقاومت به یک دکرین عملیاتی و چندوجهی تبدیل می‌شود که مستقیماً به اهداف توسعه‌ای می‌انجامد. مصادیق اصلی این نظام کنشی عبارت‌اند از: جهاد تبیین (مقابله با جنگ شناختی و ایجاد آگاهی عمومی)، اقتصاد مقاومتی (تولید درون‌زا و خودکفایی)، و بازدارندگی فعال نظامی (تضمین امنیت و استقلال). این سطح، به پرسش چگونه مقاومت به پیشرفت منجر می‌شود؟ پاسخ می‌دهد.

۲. نصرت الهی؛ تضمین‌کننده عینی الگوی پیشرفت (انطباق با سوبه مجله)

- این پژوهش بر خلاف تفاسیر محدود، تصریح می‌کند که نصرت الهی، تنها به پیروزی نظامی محدود نیست، بلکه تأیید و تضمین الهی بر موفقیت الگوی عملیاتی پیشرفت اسلامی-ایرانی است. مصادیق عینی نصرت الهی، که از مجاهدت و استقامت ملت ایران در شرایط تحریم و فشار به‌دست آمده، دقیقاً همان شاخص‌ها و اهداف نهایی الگوی پیشرفت هستند:
- **پیشرفت‌های علمی و فناوریانه درون‌زا:** این دستاوردها، در شرایط تحریم به وقوع پیوسته و نشان‌دهنده اقتدار بومی و خودباوری ملی است که رکن اصلی علم‌محوری و استقلال در الگوی پیشرفت به شمار می‌رود.
 - **خودکفایی اقتصادی و تاب‌آوری ملی:** موفقیت در اجرای راهبرد اقتصاد مقاومتی و کاهش وابستگی به خارج، مستقیماً به بی‌اثر شدن اهرم‌های فشار خارجی منجر شده و استقلال اقتصادی را به‌عنوان هدف راهبردی الگوی پیشرفت تضمین می‌کند.
 - **تقویت اراده و بصیرت عمومی:** استقامت ملت در برابر جنگ روانی، بزرگ‌ترین سرمایه اجتماعی نظام است که پایداری و همبستگی لازم برای اجرای برنامه‌های بلندمدت توسعه را فراهم می‌آورد.
- به این ترتیب، مقاله ثابت می‌کند که نظریه مقاومت، نه یک راهکار کوتاه‌مدت، بلکه یک دکترین جامع، فعال و مبنایی است که با پیوند محکم میان عقیده، ارزش و عمل، مسیر تحقق عملیاتی و پایدار الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در مواجهه با نظام سلطه را تضمین می‌کند.

منابع:

۱. بخشایش، محمدعلی. (۱۳۹۸). بررسی مبنای فکری مدیریت جهادی در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، دوره ۱۶، شماره ۵۹.
۲. جلالی، محمدحسن. (۱۳۹۷). نقش آیه ۴۰ سوره حج در شکل‌گیری دکترین مقاومت در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه مطالعات اندیشه سیاسی در اسلام، دوره ۳، شماره ۹، صص ۶۰-۷۵.
۳. جوادی آملی، عبدالله. (۱۳۸۵). تفسیر تسنیم. قم: اسراء.
۴. خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۹/۱۰/۱۳۹۳). سخنرانی در دیدار با مردم قم به مناسبت سالگرد قیام ۱۹ دی. [بیانات]. قابل دسترس در: <https://www.leader.ir/fa/content/12738>
۵. خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۵). بیانات در دیدار جمعی از شعرا و اهل فرهنگ. [بیانات]. ۱۱ خرداد ۱۳۹۵. <https://www.leader.ir/fa/content/15104>
۶. خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۴/۰۱/۱۳۹۷). بیانات در دیدار مسئولان نظام. [بیانات]. قابل دسترس در: <https://www.leader.ir/fa/content/19039>
۷. خامنه‌ای، سیدعلی. (۲۹/۰۱/۱۳۹۷). بیانات در دیدار فرماندهان ارتش جمهوری اسلامی ایران. [بیانات]. قابل دسترس در: <https://www.leader.ir/fa/content/19080>
۸. خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۶/۰۷/۱۳۹۷). بیانات در دیدار با مردم به مناسبت عید غدیر. [بیانات]. قابل دسترس در: <https://www.leader.ir/fa/content/19597>
۹. خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۸). بیانات در دیدار جمعی از پرستاران و خانواده‌های شهدای سلامت. [بیانات]. ۲۱ آذر ۱۳۹۸. <https://www.leader.ir/fa/content/25732>
۱۰. خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۸). سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم. [بیانات]. ۳ مهر ۱۳۹۸. <https://www.leader.ir/fa/content/20917>
۱۱. خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۸). سخنرانی در دیدار با مردم. [بیانات]. ۶ خرداد ۱۳۹۸. <https://www.leader.ir/fa/content/20569>
۱۲. خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۴/۰۳/۱۳۹۸). بیانات در دیدار با مردم. [بیانات]. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=1140>
۱۳. خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۴/۰۳/۱۳۹۹). بیانات در مراسم سی‌ویکمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره). [بیانات]. قابل دسترس در: <https://www.leader.ir/fa/content/22601>
۱۴. خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۴۰۰). بیانات در دیدار جمعی از پرستاران و خانواده‌های شهدای سلامت. [بیانات]. ۲۱ آذر ۱۴۰۰. <https://www.leader.ir/fa/content/25732>
۱۵. خامنه‌ای، سیدعلی. (۲۸/۰۷/۱۴۰۰). بیانات در دیدار با نخبگان و استعدادهای برتر علمی. [بیانات]. قابل دسترس در: <https://www.leader.ir/fa/content/25732>
۱۶. خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۹/۱۰/۱۴۰۰). بیانات در دیدار مردم قم. [بیانات]. قابل دسترس در: <https://www.leader.ir/fa/content/26456>
۱۷. دهشیری، محمدرضا؛ و نوری، سمیه. (۱۳۹۹). تبیین مؤلفه‌های بصیرت سیاسی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای و کارکرد آن در جامعه. فصلنامه مطالعات علوم سیاسی، دوره ۱۳، شماره ۴۸، صص ۹۰-۱۱۵.

۱۸. رجبی، حسین. (۱۳۹۹). نظریه انقلاب اسلامی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۱۹. رضایی، سمیرا. (۱۳۹۷). سیاست دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا (مطالعه موردی نقش حزب‌الله لبنان). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۲۰. رضوی، سیدمحسن؛ و حسینی، سیدمجتبی. (۱۳۹۹). سرمایه اجتماعی و قدرت نرم در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه مطالعات قدرت نرم، دوره ۱۰، شماره ۳۰، صص ۸۰-۱۰۰.
۲۱. سیدالعلماء، سید محمود؛ و عباسی، ابراهیم. (۱۳۹۹). گفت‌وگو با مقاومت و استکبارستیزی در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای. نشریه مطالعات گفت‌وگو و سیاست، دوره ۱، شماره ۲، صص ۳۰-۴۵.
۲۲. صفری، محمدعلی. (۱۴۰۰). تحلیل نقش صبر و استقامت در کارآمدی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست خارجی، دوره ۹، شماره ۳۶، صص ۲۸۸-۳۱۰.
۲۳. طباطبایی، سیدمحمدحسین. (۱۳۷۴). المیزان فی تفسیر القرآن. ج ۱۴. قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۲۴. عزیزی، حمید. (۱۳۹۸). دکترین مقاومت و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. تهران: انتشارات سمت.
۲۵. عیوضی، محمدرحیم؛ و کریمی، علی. (۱۴۰۰). جایگاه مردم‌سالاری دینی در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، دوره ۱۷، شماره ۶۲، صص ۵۱-۷۰.
۲۶. فتاحی، علی؛ سهرابی، مجید؛ و محمدی، ابوالفضل. (۱۳۹۸). نقش عامل اراده و بصیرت در تحقق اهداف مقاومت اسلامی. فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، دوره ۱۶، شماره ۶۰، صص ۳۵-۵۰.
۲۷. کریمی، لیلیا؛ و حسینی، سارا. (۱۴۰۰). تحلیل گفت‌وگو با جهاد تبیین در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای و کارکرد آن در جنگ نرم. فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات اسلامی، دوره ۱۷، شماره ۶، صص ۵۸-۷۵.
۲۸. متفکر، علیرضا. (۱۳۹۸). مبانی دیپلماسی مقاومت در اندیشه امام خمینی و آیت‌الله خامنه‌ای. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
۲۹. مصباح یزدی، محمدتقی. (۱۳۷۸). جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
۳۰. مقدسی، حمیدرضا؛ و نوربخش، مهدی. (۱۳۹۹). تبیین مؤلفه‌های الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره ۲۳، شماره ۹۰، صص ۱۱۳-۱۳۰.
۳۱. ملکی‌پور، هادی؛ رضایی، علیرضا؛ و مرادی، محمدرضا. (۱۳۹۶). تحلیل رابطه مقاومت و نصرت الهی در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی، دوره ۱۰، شماره ۳، صص ۹۵-۱۱۰.
۳۲. نوروزی، رضا؛ و مرادی، محمدرضا. (۱۳۹۸). ابعاد بازدارندگی نامتقارن در دکترین دفاعی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه مطالعات دفاعی و امنیتی، دوره ۲۷، شماره ۱۰۷، صص ۱۹۰-۲۱۲.
۳۳. واعظی، احمد. (۱۳۹۵). اندیشه سیاسی در اسلام. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.